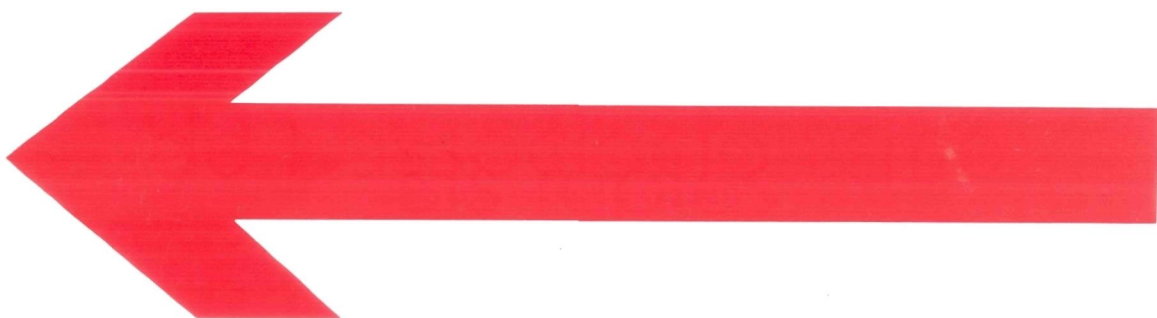

12

Els reptes
de l'associacionisme.

ELS REPTES DE L'ASSOCIACIONISME

Barcelona, 1991

INDEX

	<u>Pàg.</u>
Els reptes de l'associacionisme (<i>Pep Martinez i Barceló</i>)	5
Associacionisme i entorn (<i>Marta Ferrés</i>)	21
Resum del debat (<i>Fernando Pindado</i>)	25

ELS REPTES DE L'ASSOCIACIONISME

1. El fet associatiu

El fet associatiu és voluntari: un conjunt de ciutadans s'agrupen lliurement per aconseguir uns objectius, en funció dels quals posen uns mitjans i uns recursos.

Es una cosa diferent del fet "comunitat". Es forma part d'aquesta per la simple pertinença a un territori o a un sector de població: el conjunt del barri, la comunitat de propietaris, els grups d'afectats (comunitat d'interessos concrets). En aquest cas es forma part del grup al marge de la voluntat i de la llibertat de triar.

Això no vol dir que el fet comunitari no tingui importància en si mateix i com a element d'identificació dels membres de les associacions. En tot cas, les diferents formes d'establiment de les relacions comunitàries ens donen una idea del grup humà que volem conèixer.

Tanmateix, però, cal insistir en el fet que l'associació té un plus afegit: la recerca d'uns objectius explícits, comuns i definits, més o menys utòpics o realitzables, però determinats prèviament, al servei dels quals es col·loquen els mitjans adients.

Amb aquesta concepció, caldria considerar també com associació els partits polítics i els sindicats. Amb tot, creiem que els partits polítics es diferencien essencialment de la resta de l'associacionisme pels seus objectius, centrats en la participació política en l'Estat, de forma directa. Pel que fa als sindicats, malgrat que sembla indiscutible el seu caràcter associatiu,

presenten una casuística específica que queda fora de la nostra discussió.

Des d'aquest punt de vista, és a dir, sense prendre en consideració partits i sindicats, l'associacionisme és un fet que ens dóna idea del dinamisme social, de la capacitat d'acció col·lectiva, de l'estructuració de la societat, i defineix els "centres d'interès" dels ciutadans.

Per exemple, l'enquesta metropolitana de 1986 ens mostra un quadre on podem comprovar aquests centres d'interès de la població; observeu com el sector més "interessant" és el dels clubs esportius i que les associacions de veïns es troben en un lloc relativament baix, per sota dels sindicats però per davant dels partits polítics.

	Homes	Dones	Total
Clubs esportius	21,6	7,8	14,3
APA'S	13,6	12,4	13,0
Associacions culturals	7,9	5,5	6,4
Associacions professionals	9,3	2,6	5,8
Sindicats	6,4	1,9	3,9
Associacions religioses	2,8	3,6	3,0
AA.VV	3,8	3,0	2,7
Clubs excursionistes	2,6	1,8	2,2
Partits polítics	3,0	1,3	2,1
Associacions juvenils	1,2	0,7	0,9
Associacions regionals	0,7	0,8	0,8
Associacions de consumidors	0,4	0,2	0,3

Font: Enquesta metropolitana 1986

El naixement d'una associació es produeix al voltant d'uns objectius que poden ser econòmics, socials, polítics, culturals, d'oci, recreatius; relatius a l'interès general d'un territori, a la millora d'un carrer, etc. Això ens dóna una idea de pluralisme.

Pluralisme, i també capacitat de renovació; és molt lícit que una persona o un col·lectiu, si no comparteix el caràcter de l'associació, intenti treballar per reconvertir-la o crear-ne una de nova, un es troba allà on es poden assolir amb més eficàcia els objectius perseguits.

L'associació és una eina, un instrument al servei dels associats. I no al revés, els associats un instrument de l'aparell de l'associació. L'important són els objectius i la participació per aconseguir-los.

Una associació és enriquidora si és un espai d'intercanvi d'idees i d'experiències; els fonamentalismes, les visions absolutes i en definitiva les reminiscències dogmàtiques del tot o res no tenen cap futur a la nostra societat i tard o d'hora els individus que els propugnen tendeixen a quedar aïllats dels ciutadans i dels seus mateixos consocis.

El naixement d'associacions de veïns i d'altres entitats és també signe de riquesa, de vitalitat social. L'associacionisme és, a més, un indicador de qualitat de vida. Aquesta no no tan sols depèn de la quantita i la qualitat dels serveis en sanitat, educació, cultura, etc., sinó també de la capacitat de relació, de comunicació i, en definitiva, de la força de les associacions.

Davant la "crisi de solidaritat" i l'individualisme, associar-se i impulsar organitzacions socials és una feina feixuga que avui topa amb la manca de confiança en l'acció col·lectiva.

La forma d'organització política de la nostra societat es basa en la participació. Però no només en la democràcia representativa - possibilitat d'elegir les persones que ens governaran- sinó també en la possibilitat d'intervenir quotidianament en la gestió pública.

Aquesta participació quotidiana es troba amb dues grans dificultats. D'una banda, la resistència dels òrgans polítics, tendencialment proclius a la concentració de poder. D'altra banda la feblesa de la societat civil organitzada i la passivitat dels seus membres, que no assumeixen de forma activa el paper de ciutadans.

Aquest pas d'individu a ciutadà necessita associacions, grups organitzats, el desenvolupament i consolidació dels quals és un procés formatiu que també ha de començar a l'escola i continuar durant totes les etapes de la vida.

2. Evolució i situació actual de l'associacionisme

Les associacions enteses -com repetidament hem dit a l'apartat anterior- com a agrupacions d'individus per assolir objectius comuns són un fet tan antic com la societat mateixa.

Des que hi ha grups humans organitzats han sorgit formes d'associació per tractar d'aconseguir allò que individualment no era possible. Agrupacions de comerciants, gremis, el mateix naixement dels ajuntaments (universitats a Catalunya), es tractava sempre de grups de ciutadans associats per fer front a les necessitats comunes; i finalment, amb el desenvolupament econòmic es consoliden les societats anònimes i d'altres formes més complexes d'associacions voluntàries i de caràcter lucratiu.

Seguint els propòsits del debat d'avui, ens centrarem en l'associacionisme no lucratiu, aquell que no té com a objectiu el repartiment de beneficis entre els associats, sinó exclusivament l'assoliment de l'interès general (l'interès que va més enllà de l'individual).

Dins d'aquest sector de l'associacionisme no lucratiu, ens referirem a l'últim període d'aquest segle: el franquisme i el postfranquisme.

Podem establir-ne tres etapes diferenciades: la que va des de finals dels seixanta fins a la crisi del franquisme, la transició política i, finalment, l'etapa constitucional (a partir de 1979).

- De finals dels seixanta fins a la crisi del franquisme

No pretenem fer una anàlisi històrica exhaustiva del període, tan sols volem indicar que l'única forma possible legalment d'associacionisme estava vinculada o bé al partit únic, Movimiento Nacional, sindicat vertical, o bé a l'Església.

A finals de desembre de 1964 s'aprova la llei d'associacions. Ja no cal dependre del Movimiento Nacional per agrupar-se de forma lícita. Ens trobem al període tecnocràtic del franquisme, on es tracta de consolidar l'estructura econòmica, la qual cosa necessita una certa liberalització dels comportaments socials.

Al costat d'aquesta estructura legal en sorgiren altres de més o menys tolerades o més o menys clandestines, que de forma incipient tractaven de trencar l'estret marc jurídic-polític del franquisme.

Aprofitant les escletxes que permetia aquesta llei es van anar consolidant els grups veïnals i naixeren les primeres associacions de veïns i d'altres "centres socials", a finals dels anys seixanta.

Aquest fou també el marc emprat per altres col·lectius per a la defensa dels seus interessos, en ocasions amb un caràcter polític molt acusat: mestres, professionals, estudiants, etc.

- La transició política fins als Ajuntaments democràtics

En aquesta etapa va ser important i especialment significatiu el paper de l'associacionisme ciutadà, encapçalat per les associacions de veïns. A les plataformes reivindicatives de barri s'incorpora la lluita per les llibertats i molt especialment per la consecució d'ajuntaments democràtics. Una de les fites assolides va ser aconseguir que les associacions fossin interlocutors vàlids amb

l'administració, i, d'altra banda, es van establir les bases per al que seria posteriorment el debat de la "participació".

- L'etapa constitucional

Des de finals de desembre de 1978, que entra en vigor l'actual Constitució, el dret d'associació queda reconegut com a fonamental sense cap tipus de limitacions (llevat de les que persegueixen fins il·lícits).

Aquest fet, unit a la dinàmica dels moviments socials que s'havia anat produint des de finals dels anys 70 -legalització de partits, de sindicats- produeix un augment considerable de les associacions a Catalunya i a la resta de l'Estat.

Vegeu, a títol d'exemple, l'evolució de les associacions de veïns a Catalunya en el període 1980-90 a l'annex 1. D'un nombre inicial de 612 associacions, ens trobem a l'actualitat amb 1779. Gairebé s'han triplicat.

Creiem que aquest increment del nombre d'associacions de veïns és extrapolable a d'altres tipus d'agrupacions: culturals, esportives, de lleure, etc., malgrat la manca de dades referides a la seva evolució.

Una mostra d'això pot ser el quadre de l'annex 2, on es poden veure les entitats registrades a Catalunya l'any 1990. Cal dir que aquesta font s'ha d'analitzar amb unes certes reserves, ja que només dóna fe de les associacions que s'han registrat però no indica quantes d'aquestes ja han desaparegut. De totes maneres a títol indicatiu, són dades que poden tenir interès.

Podríem sintetitzar la situació actual de l'associacionisme en dues grans línies: D'una banda, l'augment considerable de grups amb una gran pluralitat de centres d'interès: ecologia, consum, pacifisme, dones, esport, cultura, lleure, suport a col·lectius desfavorits, cooperació internacional, etc. D'altra banda, la millora efectiva

i real del marc jurídic-polític de les associacions en relació amb el franquisme ha estat un avanç, però en relació amb les necessitats i les potencialitats d'aquestes, estem lluny de la mitjana europea: encara no hi ha una fiscalitat favorable a aquest tipus d'organitzacions; no hi ha una política de suports per ajudar a la consolidació de les estructures associatives, l'establiment de canals de participació és poc efectiu, etc.

3. Els reptes de l'associacionisme

A continuació indico set grans blocs, sobre els quals proposo articular la reflexió sobre el futur de l'associacionisme:

3.1 Relació unitat territorial/diversitat sectorial

La majoria d'associacions estan configurades per uns objectius sectorials, no tan sols per un tema específic: esports, cultura, etc. sinó també, dins del tema, per un major grau d'especialitat: practicar l'esport tal, ensenyar-lo, difondre activitats culturals o produir-les, etc.

Hi ha, tanmateix, un reduït nombre de grups que tenen aspiracions territorials, és a dir, el seu objectiu és l'interès general d'un territori determinat. Com a paradigma d'aquestes últimes podem trobar les associacions de veïns, que han assumit tradicionalment la complexa problemàtica urbana.

La ciutat és lloc d'innovació, centre d'atracció d'activitats, centre de cultura i de projectes, però és també i a la vegada, un lloc de tensió, de desigualtats, de marginació i de conflictes socials.

Es a les ciutats on es plantegen avui els reptes de la majoria de la població del nostre món. La ciutat pot donar respostes -i ha de donar-les- a la crisi econòmica, als canvis tecnològics, a l'aprofundiment de la democràcia (representativa i participativa), a la cooperació social (solidaritat) i als serveis que millorin la

qualitat de vida (cultura, educació, salut, habitatge i medi ambient).

Aquests reptes són de tal magnitud que ultrapassen el marc estricte del moviment de veïns tradicional i han de ser assumits pel conjunt del moviment associatiu. Per això cal que l'acció cívica es fonamenti en una imatge i un projecte de territori.

Una imatge i un projecte que consideri que el territori no és un agregat de comunitats locals: municipis, comarques, províncies, nacions, etc., sinó un sistema urbà. En aquest context, la metròpoli apareix com el nucli central del sistema, capaç d'impulsar transformacions que es traslladen a la resta del territori; per això és tan important que l'actuació dels moviments socials superi el localisme. Per això calen eines teòriques d'anàlisi global i actuacions concretes en les comunitats locals.

Es difícil, donada la complexitat del territori, que aquest pugui ser patrimonialitzat per un únic grup d'associacions; més aviat cal definir col·lectivament el projecte territorial amb la participació de les diferents entitats "sectorials".

Aquest projecte no pot sorgir com a fruit d'una elucubració aïllada, sinó que forma part d'un procés que quotidianament es va definint i on l'especialització sectorial no és pas una divisió sinó un element de força.

Es tracta de cercar els mecanismes més adients per afavorir la coordinació, al voltant de projectes comuns, de les diferents associacions, a fi de poder fer un territori vertebrat i cohesionat.

3.2 Participació versus institucionalització

La participació és diferent de la gestió: implica una cessió de poder del gestor per facilitar-la. Necessita igualment un associacionisme democràtic i estructurat que utilitzi els canals

de participació com a instrument per aconseguir els seus objectius, no com a una finalitat per se.

La gestió d'allò públic no ha de ser monopoli exclusiu de l'Estat. L'associacionisme ha de plantejar-se el seu dret perquè la tasca realitzada sigui reconeguda com "d'interès públic", i per tant la derivació cap a aquestes fórmules associatives de la gestió dels recursos col·lectius, no sols des del conflicte, sinó també des de la concertació.

Tanmateix, hi ha el perill de la institucionalització. La participació en comissions o projectes comuns amb els poders públics pot implicar la dissolució de l'associació dins l'aparell de l'Estat o l'assumpció d'un paper "institucional" que no li pertocaria. Per això cal entendre aquesta participació des de la perspectiva del projecte associatiu que troba punts de connexió amb la activitat estatal, no des de la perspectiva de les prioritats polítiques de l'òrgan administratiu mateix.

3.3 Els voluntaris i els professionals

L'associacionisme és un fet voluntari, però això no vol dir que per a la gestió eficaç dels seus recursos no calgui un cert grau de professionalitat.

Cal entendre com a professional no només aquella persona que percep una remuneració, sinó la que actua amb domini de tècniques, disposa de coneixements adients i ofereix resultats amb rigor i "professsionalitat".

Per poder fer això cal trobar mecanismes de formació permanent, tant dels voluntaris com dels professionals, que permetin el reciclatge continu dels recursos humans que formen una associació.

3.4. Les coordinadores i les federacions

Tant a Catalunya com a la resta de l'Estat es troben a faltar estructures de segon grau: federacions i coordinadores. A més, de

les existents n'hi ha poques que tinguin objectius i criteris d'actuació clarament definits pel que fa a aspectes fonamentals, com ara estructura organitzativa, grau de representativitat, assessorament o formació i dinamització del teixit associatiu.

Comunicar, generar opinió entre els ciutadans és essencial per dotar de credibilitat a les mateixes associacions de base. Avui cal utilitzar els mitjans de comunicació per de difondre els missatges entre la ciutadania.

Cal, però, no caure en els mateixos errors de burocratització i tecnocràcia que es critiquen a les administracions públiques.

També s'ha d'evitar que els ritmes de l'activitat reiterada impedeixin dedicar temps a la definició d'objectius de la pròpia activitat. L'activisme i la repetició porten a actituds irreflexives i poc creatives que poden fer-se cròniques.

La nova situació que s'obre amb la incorporació a la Comunitat Europea demana del moviment associatiu actituds flexibles i renovadores, basades en l'anàlisi acurada de la realitat internacional, que facin possible articular-s'hi.

Davant la creació del mercat únic europeu, una part imortant de les polítiques socials dels diferents estats que formen la Comunitat passarà pels recursos de la CEE, la qual cosa obliga d'alguna manera les diferents associacions a cercar formes de coordinació i participació en programes conjunts.

Al nostre país, a la feblesa interna d'aquestes estructures federatives s'afegeix el desconeixement de la realitat associativa europea.

3.5. El soci versus l'usuari. L'associacionisme de serveis

En els últims anys, cada cop són més nombroses les associacions que opten per la prestació de serveis. Això ha donat gran relleu a la figura de l'usuari.

Usuari, en tant que consumidor passiu de productes i serveis que ofereixen les associacions. Es consumeix festa major o programa cultural; s'usen serveis d'assessorament tècnic, jurídic, etc.

En els seus orígens la situació estava bastant definida: un podia ser soci o no d'una entitat segons l'interessés la participació en les activitats que aquesta organitzava o podia organitzar.

La diferència entre el soci i l'usuari està en la vinculació al projecte associatiu. L'usuari és només un utilitzador del servei, no l'interessa, en principi, la continuïtat de l'associació. Dependrà de l'habilitat dels elements actius d'aquesta que l'usuari vulgui convertir-se'n en soci.

Un exemple clar d'aquest tipus d'associacions són les agrupacions "d'usuaris i consumidors" que, en ocasions, semblen més un gabinet d'assessorament amb abonats que paguen una quota que no pas socis en el sentit tradicional de la paraula. Moltes associacions de veïns també realitzen el mateix paper, assessorant els veïns amb conflictes sobre la millor manera de canalitzar la resolució dels problemes plantejats.

Amb tot, i remetent-nos al fet associatiu, caldria distingir entre els socis actius, els que veritablement participen del projecte, i els socis passius, que es diferencien dels usuaris únicament en el fet que se'ls atorga poder de decisió, dintre de l'estructura de funcionament de les associacions.

3.6. L'associacionisme i els moviments socials. Els conflictes socials en democràcia

Més enllà del treball per assolir objectius de caràcter sectorial o d'intervencions sobre la base del territori, les associacions

tenen un paper estructural en la configuració de la dinàmica social global, ja que són suport de la vida col·lectiva.

Tot fet associatiu, fins el més anecdòtic, té implicacions respecte de la societat de la qual sorgeix. Representa valors, actituds i opcions que potencialment són dinamitzadors de la societat i per tant poden nodrir moviments socials, estats d'opinió estructurats que pressionin per al seu reconeixement.

La participació de les associacions en la vida col·lectiva es fa sobre la base d'un difícil equilibri entre el conflicte i el consens. El moviment associatiu és portador de valors que generen conflicte pel fet de situar-se en la frontera de la democràcia. En la frontera del que és social i políticament tolerat. L'objectiu final, però, es troba en la consecució del consens i el trasllat de la frontera una mica més enllà, un cop els nous valors han estat assumits per part la majoria de la població i s'incorporen com a patrimoni de la democràcia.

3.7 El canvi de paradigma: societat industrial versus societat postindustrial

Els paradigmes i les utopies de la societat industrial són els que han informat l'arquitectura associativa i els seus moviments durant gairebé 200 anys: partits polítics, sindicats, cooperatives, associacions, etc.

Aquestes s'han guiat pels grans principis inspiradors de la societat capitalista-industrial: Concentració. Especialització. Centralització.

Els valors i les ideologies (idees) actuen sobre el comportament i els hàbits del ciutadà. La informació que l'ha penetrat de forma conscient o inconscient s'ha referit a:

La fàbrica/el barri; l'habitatge/la família; el territori/el planeta; el significat del mercat; la divisió del treball en funció

del sexe; el consum com a recerca de la felicitat; la informació com a poder; els diners com a èxit.

Inserits en el procés de transformació política del franquisme a la democràcia, apareixen al nostre país els moviments socials més actius i les formes associatives més avançades que serviren de punt de referència per al desenvolupament d'associacions posterior, de l'etapa democràtica. Forjats en aquella escola activa de la pràctica diària, molts dels líders de l'associacionisme i de la política institucional han sorgit d'aquelles experiències.

Coneixedors de les dinàmiques associatives, dels conflictes urbans i institucionals (manicomis, asils, escoles i d'altres institucions), es van crear també professions i tècnics vinculats als moviments socials, que actualment estan incorporats a les administracions públiques.

El fet d'una experiència comuna, entre líders de les associacions, polítics i tècnics, hauria de facilitar l'assoliment del necessari consens entre moviments socials i administració, sobre la necessitat d'articular nous valors que puguin donar sortida al col.lapse de la idea tradicional de progrés.

S'ha trencat la linealitat del progrés; el temps i l'espai s'han remodelat. Els elements bàsics que han informat la societat industrial són transformats per les noves tecnologies; la reconversió de l'estructura productiva fa sorgir potencials innovadors i/o marginadors; a les ciutats, com grans nuclis urbans que concentren a la majoria de la població del planeta es fan més profundes les dualitats socials.

La societat i l'associacionisme en tant que instrument per a la transformació es troben en una mateixa cruïlla i davant d'un mateix repte.

Pep Martínez i Barceló

Annex 1

EVOLUCIÓ ASSOCIACIONS DE VEÏNS
DES DE 1980 A 1990

COMARCA	POBLACIÓ EMIT.	TOTAL COM.	ASS. VEÏNS 1979	ASS. VEÏNS 1989	NOMBRE MONTIC. COMARCA	CAP DE COMARCA	POBLACIÓ CAP COM.	ANV/POBL. CAP COM.	PER MIL. POBL. COM.	PER MIL. ENT. POBLACIÓ COMARCA	DENSITAT POBLACIÓ COMARCA
ALT CAMP	37757	234	0	8	23	VALLS	19677	4	0.4	6.1	68.0
ALT EMPORDA	88544	445	5	38	68	FIGUERES	31942	13	1.2	5.0	65.0
ALT PENEDÈS	65641	383	14	29	25	VILAFRANCA DEL P.	26443	3	1.1	5.8	127.4
ALT URGELL	18694	146	0	5	19	SEU D'URGELL, LA	10101	2	0.5	7.8	13.0
ALTA RIBAGORÇA	36626	25	0	0	3	PONT DE SUERT, EL	2441	0	0.0	6.8	8.5
ANOIA	78013	482	11	24	35	IGUALADA	29175	4	0.8	6.1	87.3
BAGES	150287	907	33	64	35	NANEGRA	65274	21	1.0	6.0	116.0
BAIX CAMP	123354	682	3	54	27	RUBS	81145	40	0.7	5.5	182.9
BAIX EBRÈ	67867	344	10	28	14	TORTOSA	28819	16	1.0	5.0	65.5
BAIX EMPORDA	82470	479	3	52	36	BISBAL D'EMPORDA, LA	7626	2	6.8	5.8	117.7
BAIX LLOBREGAT	519282	2139	77	172	27	SANT FELIU DE LLOBR.	37396	8	4.6	4.1	1095.0
BAIX PENEDÈS	32547	286	4	27	12	VENDRELL, EL	13448	9	2.0	8.7	123.2
BARCELONÈS	2435764	9602	199	434	7	BARCELONA	1701812	322	0.3	3.9	15662.0
BERGUDA	40646	261	4	15	30	BERRA	13766	4	1.1	6.2	34.4
CERDANYA	12239	99	0	10	16	PUIGCERDA	6016	4	1.7	8.0	22.4
CONCA DE BARBERA	18279	157	1	9	21	MONTBLANC	5643	3	1.6	8.5	28.6
GARRAF	73016	409	6	30	8	VILANOVA I LA GELTRU	45039	14	0.7	5.3	279.2
GARRIGUES	20144	179	1	2	21	BORGES BLANQUES, LES	5209	0	0.4	8.8	25.2
GARROTTA	45162	239	11	39	21	OLLOT	25350	21	1.5	5.2	61.5
GIRONES	121391	630	43	77	27	GIRONA	66102	41	1.2	5.1	0.9
MADEIRA	269241	1267	33	89	30	MATARO	100019	18	0.9	4.7	678.0
MONTSIA	50513	279	5	10	11	AMPORA	15306	2	0.7	5.5	76.5
MUGUERA, LA	39661	297	0	10	32	BALAGUER	13097	1	0.8	7.4	22.5
OSONA	111755	667	11	34	47	VIC	28399	10	1.2	5.9	93.8
PALLARS JUSSA	13811	82	0	3	15	TRAMP	5727	1	0.5	5.9	10.7
PALLARS SOBIRA	5464	73	0	6	15	SORT	1543	4	3.9	13.3	4.0
PIA DE L'ESTANY	20204	82	0	0	11	BARTOLES	12854	0	0.0	4.0	76.9
PIA DE L'URGELL	28675	185	0	0	16	MOLLERUSA	8862	0	0.0	6.4	94.1
PRIORAT	10161	128	0	8	24	FALSET	2584	1	3.1	12.5	19.6
RIBERA D'EBRE	23638	151	0	3	14	MORA D'EBRE	4253	1	0.7	6.3	28.6
RIPOLLÈS	32086	206	0	18	24	RIPOLL	11670	10	1.5	6.4	31.1
SEGARRA	17085	98	0	4	21	CERVERA	6545	1	0.6	5.7	23.7
SELVA	154902	953	15	60	35	LLEIDA	107749	57	0.6	6.2	113.0
SOLSONES	89780	472	10	40	26	STA. COLOMA DE FARNES	7581	7	5.3	5.2	90.1
TARRAGONA	10661	92	1	10	14	SOLSONA	6477	7	1.5	8.6	11.0
TERRA ALTA	149516	921	14	56	22	TARRAGONA	106495	30	0.5	6.1	433.4
URGELL	13443	100	0	0	12	GANDESA	2731	0	0.0	7.4	18.1
VAL D'ARAN	30092	216	2	5	21	TARRAGA	11105	3	0.5	7.1	50.3
VALS OCCIDENTAL	6034	59	0	0	9	VIELHA	2968	0	0.0	9.7	9.7
VALS ORIENTAL	626233	2792	71	210	23	SABADELL	186115	37	1.1	4.4	1012.3
*** Total ***	5962378	28356	612	1779	940		2912071	730			

Annex 2

ENTITATS CATALUNYA 1990

COMARCA	CAP DE COMARCA	NOM D'R. MUN.	>MTL	>10M	>50M	>100M	POBL. COM.	PERS.	CITL	ENS	A.S.	SALUT	ECO	INT	SPORT	FIN	COO	TOTAL	MPER		
														PRO	ECO	PRI	PER		1000		
ALT CAMP	VALLS	19677	23	3	1	0	0	37757	10	43	30	1	0	26	4	51	2	67	234	6.1	
ALT EMPORDA	FIGUERAS	31942	68	3	1	0	0	88544	41	113	49	9	1	28	22	122	5	55	445	5.0	
ALT PENEDES	VITAFRANCA DEL P.	26443	25	15	1	0	0	65641	37	94	42	10	0	72	7	92	6	73	383	5.8	
ALT URGELL	SEU D'URGELL, LA	10101	19	2	1	0	0	18694	5	49	12	6	1	1	2	33	1	30	146	7.8	
ALTA RIBAGORÇA	PORT DE SUERT, EL	2441	3	1	0	0	0	3626	0	12	3	0	0	0	1	9	0	0	25	6.8	
ANODA	IGUALADA	29175	34	11	1	0	0	78013	25	110	63	11	0	56	7	118	7	85	482	6.1	
BAGES	MANRESA	65274	35	18	0	1	0	150287	69	200	114	24	3	48	14	248	17	170	907	6.0	
BAIX CAMP	BUSIS	81145	27	7	1	1	0	123234	62	148	74	9	4	55	16	160	2	152	682	5.5	
BAIX EBRE	TORTOSA	28819	14	9	2	0	0	67887	35	64	40	6	1	20	11	85	2	80	344	5.0	
BAIX EMPORDA	BISBAL	7626	36	12	3	0	0	82470	49	108	56	11	1	38	32	123	7	54	479	5.8	
D'EMPORDA, LA	D'EMPORDA, LA																				
SANT FELIU DE LLOBR.	SANT FELIU DE LLOBR.	37396	27	11	11	3	0	519262	192	455	278	67	5	107	30	548	6	451	2139	4.1	
BARCELONA	BARCELONA	13448	12	8	1	0	0	32547	25	64	26	7	1	55	7	58	1	42	286	8.7	
BARCELONÈS	BARCELONÈS	1701812	7	0	3	0	4	2435764	733	2203	1287	444	198	137	413	1881	259	2047	9602	3.9	
BERGADA	BERGA	13766	30	9	1	0	0	40646	16	58	30	4	2	21	5	82	5	38	261	6.2	
CERDANYA	PUEGGERDA	6016	16	2	0	0	0	12239	11	14	14	3	0	9	4	24	0	19	98	8.0	
CONCA DE BARBERA	MONTBLANC	5643	21	5	0	0	0	18279	8	28	13	3	0	18	4	36	0	47	157	8.5	
GARROIX	VILANOVA I LA GELTRU	45039	8	2	3	0	0	73016	35	86	44	11	0	35	10	85	6	97	409	5.3	
GARRIGUES	BORGES BLANQUES, LES	5209	24	4	0	0	0	20144	2	34	25	8	0	4	0	32	1	73	179	8.8	
GARROTTA	OLIV	25350	21	9	1	1	0	45162	25	58	27	6	0	21	8	66	1	27	239	5.2	
GERONA	GERONA	66102	27	7	1	1	0	121391	81	141	77	34	10	28	29	137	9	84	630	5.1	
HAMENSH	MAIORDA	100019	30	16	7	0	1	269241	91	262	155	47	1	73	19	377	21	221	1267	4.7	
HOUSTIA	AMOSTA	15306	11	4	2	0	0	50513	13	51	28	9	0	15	7	84	1	71	279	5.5	
MOUDENA, LA	BALAGUER	13097	32	8	1	0	0	35661	12	56	36	14	0	5	6	46	0	122	297	7.4	
OSONA	VIC	28399	47	18	3	0	0	111755	36	117	82	21	2	40	15	209	16	129	667	5.9	
PALLARS JUSSA	TRASP	5727	15	3	0	0	0	13811	4	20	7	6	0	0	16	1	28	82	5.9		
PALLARS SOBRIA	SOBT	1543	15	1	0	0	0	5464	7	16	5	0	0	8	1	23	1	12	73	13.3	
PIA DE L'ESTANT	MAIORDA	12854	2	1	0	0	0	20204	3	12	10	4	0	9	1	27	0	12	82	4.0	
PIA D'URGELL	MOLELLERUSSA	8462	16	10	0	0	0	28675	7	43	26	8	0	2	2	60	0	41	185	6.4	
PRIORAT	PILOMAT	2584	24	1	0	0	0	10161	6	25	10	1	0	14	1	25	2	44	128	12.5	
RIBERA D'EBRE	MOIA D'EBRE	4253	14	7	0	0	0	23658	18	41	27	2	0	6	1	51	0	40	151	6.3	
RIPOLLÈS	RIPOLL	11670	24	5	1	0	0	32086	18	41	27	7	1	12	8	50	4	38	206	6.4	
SECCADA	CERVERA	6545	21	4	0	0	0	17085	9	24	14	5	0	10	2	28	1	5	96	5.7	
SELVA	LLEIDA	107749	17	0	0	1	0	154902	69	183	120	51	2	28	33	196	6	265	953	6.1	
SOLSONES	PARRES	7881	26	16	2	0	0	89780	47	101	55	11	0	62	9	143	4	40	472	5.2	
SOLSONES	SOLSONA	6477	14	1	0	0	0	10661	10	21	10	10	3	0	8	3	23	1	13	92	8.6
TARRAGONA	TARRAGONA	106493	122	6	1	0	1	149516	83	222	198	32	5	69	23	217	6	166	921	6.1	
TERRA ALTA	TARRAGONA	2731	12	6	0	0	0	13445	1	19	13	0	0	8	1	22	0	36	100	7.4	
URGELL	TARRAGONA	11105	21	5	1	0	0	30692	5	60	29	9	0	4	7	45	1	36	216	7.1	
VALL D'ABAN	VITREA	2968	2	0	0	0	0	6034	1	14	7	3	0	2	2	5	11	1	15	39	9.7
VALLS	SABADELL	186115	23	8	8	1	2	626233	244	504	373	86	10	105	34	623	29	784	2792	4.4	
OCCIDENTAL	GRANOLLERS	47967	42	20	6	0	0	224750	114	218	133	44	1	67	19	316	13	184	1109	4.9	
VALLS ORIENTAL	GRANOLLERS	0	0	0	0	0	0	5962378	2243	6121	3561	1037	249	1282	823	6582	445	6013	28356	0.0	
*** Total ***		2912071	940	298	65	7	9														

940 MUNICIPIS

561 inferiors a 1.000 hab.
209 entre 1.000 i 10.000 hab.
65 superiors a 10.000 hab.
9 superiors a 100.000 hab.

ASSOCIACIONS/ENTITATS

2.243 persones (1.779 AL.VV)
6.121 culturals
3.561 esportives
1.037 assistència social
249 salut
1.282 ecologia/habitatge
823 professionals
6.582 esportives
445 fundacions privades
6.013 cooperatives
28.356 TOTAL

ASSOCIACIONISME I ENTORN¹

0. Introducció

Realment, el títol del debat (Els reptes de l'associacionisme) resulta bastant difícil, hauria preferit alguna cosa semblant a "Associacionisme i entorn" que, en el fons, serà del que parlaré avui.

Els reptes de l'associacionisme, el seu futur, estan lligats al conjunt de canvis de l'entorn on actuen les associacions. Per això cal conèixer aquest entorn i les seves transformacions.

Parlarem de fet associatiu, entenent-lo en un sentit abstracte, tot reconeixent el perill d'emprar termes homogeneïtzadors per tractar un fet absolutament divers i plural.

Però, malgrat aquest perill, si volem analitzar i conèixer l'entorn, hem de fer aquest esforç d'abstreure'n els aspectes comuns tenint-ne en compte, també, els elements diferenciadors.

Llavors surten les primeres preguntes: ¿Existeix el fet associatiu general? ¿Hi ha aspectes comuns de gestió? Una associació és la resposta d'un conjunt de persones a unes necessitats concretes i per assolir un conjunt d'objectius que s'han donat elles mateixes. Això ens dóna una idea de multiplicitat i diversitat.

Quan pensem en aquest fenomen també ens preguntem si associar-se és bo per si mateix. En aquest sentit, cal veure que si bé és cert

¹Atès que la documentació tramesa per la Marta Ferrés abans del debat no era ben bé una ponència escrita, hem considerat convenient presentar com a ponència seva un resum de la presentació que va fer el mateix dia del debat.

que una democràcia sense nuclis de participació de base és menys rica, també és cert que l'associació com a instrument, com a mitjà per aconseguir unes finalitats, es pot utilitzar millor o pitjor. Igualment, els objectius poden ser molt diferents, la qual cosa ens fa pensar que l'important no és tant el mitjà, l'associació, com els fins, els objectius.

He de reconèixer que aquest és un discurs esbiaixat. El seu eix està condicionat per la principal preocupació de les associacions que, a parer meu, és la seva supervivència enfront d'un entorn advers.

¿Com fer front a aquesta adversitat? ¿Com arribar a un públic determinat? ¿Com arribar a les administracions públiques? Amb aquestes es dona una competència i una concurrència i, malgrat possibles acords, hi ha xocs i tensió.

¿Com superar les dificultats dels dirigents associatius mateixos? Les tasques de les associacions fan cada cop més complexa la seva gestió; mantenir la vida associativa té uns costos econòmics que abans no tenia i que en condicionen el desenvolupament.

¿Com es dona sortida als voluntaris i es possibilita una certa professionalització?

L'associacionisme actual és bastant gestor, ofereix coses i serveis. Hi ha un públic que consumeix això, uns usuaris.

L'opinió sociopolítica del país ha oblidat l'associacionisme i no es reconeix el seu paper. Es considera l'oferta de l'associacionisme com a marginal o poc operativa. La idea de representació ha derivat cap a la representació política.

1. Canvis a l'entorn

1.1. Sobre allò públic i allò privat

Hi ha hagut canvis importants en l'Administració Pública i en allò considerat públic o privat. La història ens fa veure oscil·lacions entre la importància donada en determinats moments a allò públic i en d'altres moments a allò privat. Ara sembla que hi ha una tendència novament cap a allò públic.

Això afecta necessàriament la manera de veure el fet associatiu i les relacions amb les administracions públiques, a les quals podem considerar com a eix de la balança i intermediàries entre allò públic i allò privat.

En aquest punt de la reflexió cal situar l'anomenat "privat no lucratiu", terme aquest poc definidor, al meu entendre. Cal veure si l'Estat ha d'intervenir més en allò públic, si la societat ha de tenir possibilitats per fer més coses. En el fons, crec que s'ha de defensar el dret a fer, com un dret diferent al d'opinió o al de vot. Es tracta de determinar qui té dret a fer en nom de la comunitat.

Per cert, en aquests últims dies la campanya institucional per lluitar contra l'abstenció a les properes eleccions municipals s'ha centrat a demanar "opinió" més que a cridar a la participació amb el vot.

1.2. Canvis en les demandes de la gent

El nivell de demanda ha variat molt. Ara es tenen més diners per consumir. Sent una mica irònics, podríem dir que ens hem fet massa rics en molt poc temps i no hem tingut possibilitats de plantejar-nos seriosament la solidaritat. En els últims esdeveniments internacionals: la guerra del Golf, la tragèdia del poble kurd, la catàstrofe de Bangla Desh, etc. la nostra gent ha passat molt, llevat d'honroses excepcions.

Davant d'aquesta situació ens hem de preguntar quins són els sectors de la societat que formulen demandes a les associacions i quina és la resposta que aquestes hi donen. Tanmateix, a les associacions no els pertoca només donar respostes, sinó que també han estat (i ho han de continuar sent) estimuladores de noves demandes.

2. Temes que cal debatre

Els temes claus per debatre, a parer meu, i a més d'aquesta anàlisi dels canvis de l'entorn que us he presentat, són els següents:

1. L'especificitat del fet associatiu, de les finalitats i la manera de fer que el caracteritza.
2. La pluralitat de formes associatives.
3. El valor social i polític de l'aportació de les associacions als projectes de desenvolupament i als projectes locals, nacionals, europeus i mundials.
4. Sistemes d'organització interassociativa. Coordinació - lobbisme.
5. Les relacions amb els poders públics.

Marta Ferrés

RESUM DEL DEBAT¹

(Pep Martínez): Reconeix que el seu discurs està una mica esbiaixat, però, a diferència de l'altra ponència, parteix de la intervenció més immediata per veure com pot ser més eficaç.

Els reptes de l'associacionisme són els mateixos que els de la societat en la qual es desenvolupa: desigualtats, necessitats no cobertes, desmobilització, etc. Un dels més importants és la política. Se'n parla poc, des del punt de vista de la intervenció del ciutadà a la cosa pública. Cal tornar a parlar de política com d'una cosa noble.

Per presentar el seu document proposa fer-ne una lectura començant pel final, és a dir, per la reflexió al voltant dels canvis a la societat, d'allò que anomena el canvi de paradigma que produeix l'aparició de nous conceptes ben diferents dels de l'època de la industrialització.

Per entendre aquestes transformacions cal introduir un nou element, els moviments socials, en sentit molt ampli: ciutadà, mediambientalista, a les escoles, els quals, a diferència de les associacions -entitats amb objectius, líders, etc.- són més aviat mobilització i estat d'opinió.

La seva existència obliga a l'eixamplament de la democràcia, recull les necessitats reals de la població, amb un paper clarament diferenciat dels partits polítics. Són, en suma, forces que necessiten estructurar-se, peces importants en el joc entre la societat més política i l'associacionisme (la ciutadania).

¹El debat va celebrar-se el dia 9 de maig de 1991.

La seva línia històrica arrenca des naixment del moviment obrer, tot i que avui resulta més difícil determinar quins són els moviments socials.

¿Tot associacionisme és moviment social? ¿Es pot parlar de moviment associatiu? Són preguntes que resten obertes. De fet, si comparem la situació actual amb l'època franquista podrem observar com ara hi ha més associacions però menys moviment social.

A part d'aquesta reflexió més genèrica, els temes que cal debatre avui dia, són, des del seu punt de vista, els indicats a la ponència:

- . Territori/ diversitat sectorial
- . Participació versus institucionalització
- . Voluntaris/ professionals
- . Socis/usuaris
- . Coordinacions i federacions

(Marta Ferrés): Com ja hem indicat al començament, el text de la seva ponència correspon al resum de la presentació que ella mateixa féu el dia del debat, raó per la qual ara no la tornem a incloure.

Introducció

Prèviament caldria indicar que una bona part de les intervencions fetes es referiren a la dificultat de centrar un tema tan ampli com l'associacionisme i, encara més, els seus reptes.

Es evident que el títol del debat i la realitat que implica és un tema prou ampli i genèric com per dedicar-li més d'una sessió, però també és cert, i així ho han manifestat molts dels participants, que existeix la necessitat de posar sobre la taula aquesta realitat

plural i tractar de buscar-li línies de desenvolupament i consolidació.

Un dels elements comuns de les diferents aportacions és aquesta voluntat d'aplegar esforços des de les diferents particularitats associatives, per definir uns trets generals que permetin situar-se en el moment present i avançar cap al futur.

Hi prengueren la paraula les següents persones: Jordi Porta, de la Fundació Bofill; Ricard Penedès, de l'Ateneu Popular Nou Barris; Miquel Casanovas, d'Osona; Jordi Gassull, de la Federació d'Associacions de Veïns de Barcelona; Francesc Martínez, de la Unió de Consumidors de Catalunya; Eduard Moreno, Carles Barba del Movibaix; Jordi Casanovas, tècnic municipal; Oscar Rebollo, Pep Gassó, del Movibaix; LLuis Solà, de la Fundació Esico; Xavier Aragay, del Movibaix; i Carles Mas.

Hem tractat de fer-ne el resum ordenant les intervencions per blocs temàtics, raó per la qual aquestes han estat fragmentades per facilitar-ne la lectura. Esperem que així se n'afavoreixi l'estudi posterior a totes les persones interessades.

¿Associacions o moviments socials?

Apareix aquesta dicotomia a la ponència de Pep Martínez i a diferents intervencions, les quals no acabaren de coincidir en la definició dels moviments socials i la seva relació amb les associacions.

Des del punt de vista històric, es constata que al franquisme les associacions eren, en bona part, moviments socials disfressats d'associacions, i amb la democràcia moltes de les funcions d'aquestes passaren a formar part de l'Administració Pública o dels partits polítics. Llevat d'alguns moviments cristallitzats amb nom propi, com l'ecologisme, el pacifisme, el feminisme, la majoria

d'associacions tenen un abast més modest i poc afany de transformació social. No sembla que la tasca de les associacions, avui, a la nostra societat desmobilitzada, sigui l'impuls de mobilitzacions. (Jordi Porta).

Hi hagué qui considerà millor parlar de sectors socials o sectors d'associacions, més que de moviments.

No totes les associacions són iguals, n'existeixen de diferents tipus i, dins d'aquests, algunes tenen voluntat de participació i d'altres no. A més, el fet de distingir sectors associatius: juvenil, tercera edat, dona, medi ambient, etc. és útil perquè l'Administració Pública -referent constant de les associacions- també està organitzada per sectors. (Jordi Casanovas)

Contràriament, una altra opinió posa en dubte el fet que els moviments socials siguin elements de transformació social, afirmant que mentre aquests es moguin sota els paradigmes de les administracions públiques, independentment de qui governi, tindran poques possibilitats de transformació. (Francesc Martínez)

Finalment, segons Pep Martínez, cal superar la visió estàtica de l'associacionisme, l'important és el moviment, l'objectiu del qual no és la presa del poder, ni tan sols governar. No té sentit presentar-se a unes eleccions com fa a Sant Adrià del Besòs el moviment generat al voltant de la problemàtica de la Mina. Aquest és un rol dels partits polítics. Tanmateix, calen moviments, com els del Besòs o el de l'aluminosi, i també aquells generadors d'opinió, que reclamin el dret constitucional a la participació, que avui es concreta només en el camp de la democràcia representativa, en les eleccions formals. La capacitat de mobilització de la societat és fonamental per impulsar l'associacionisme i aquest és necessari per eixamplar la democràcia.

¿Existeix un fet associatiu diferencial? ¿Quines serien les seves particularitats?

Una altra qüestió plantejada és si existeix alguna cosa que puguem reconèixer com a fet associatiu, si l'associació té unes especificitats que la fan diferent d'altres formes d'organització col·lectiva.

Marta Ferrés hi respon afirmativament i indica un seguit de valors que permeten identificar l'associacionisme. Així, a més de considerar el teixit associatiu com un canal de participació, creu que existeixen uns trets comuns a tota forma associativa:

1. Capacitat de donar-se nous objectius i de descobrir noves necessitats. Aquest seria l'element més específic.

2. L'existència d'uns valors que impregnen la manera de fer. Cada grup s'inventa un estil de treball i uns valors que, si estan ben trobats, es canalitzen cap a l'exterior i esdevenen símbols col·lectius, d'un territori o d'un grup de persones. Es pot fer paral·lelisme amb el procés de creació cultural, entenent que en aquest àmbit no es dona per mitjà de l'art o d'altres sistemes d'expressió, sinó mitjançant la creació de nous valors. Per exemple, l'ecologia s'ha anat concretant com un valor col·lectiu a partir de petits grups de persones que han anat insistint-hi.

3. Capacitat per atreure adhesions i recursos, provinents d'aportacions voluntàries, donacions, etc. La diferència principal entre una associació i una empresa es troba precisament en l'origen dels recursos. A l'associació es fa per atracció voluntària per a la consecució d'unes finalitats. Això permet enfocar aquesta distinció des d'un punt de vista positiu, no a partir de la negació del lucre -com fa la classificació que col·loca les associacions dins l'anomenat sector no lucratiu, sinó de l'afirmació de l'origen diferent dels recursos.

4. L'impacte econòmic i social de les associacions cap a l'exterior.

Hi ha una altra opinió que coincideix a considerar l'existència d'uns valors de l'associacionisme, basant-se en la possibilitat d'aquests de crear espais autònoms del poder i una opinió diferent de l'oficial, més crítica. (Ricard Penedès).

Tanmateix en el moment de buscar punts comuns, Miquel Casanovas pensa que no es pot posar en un mateix bloc qualsevol tipus d'associació: de serveis, reivindicativa, hobbys. L'important és la participació directa en la política social i cultural, no l'ús de la cultura. Confondre aquests aspectes implica no tenir una idea clara d'associació que aboni un esperit ampli de participació. Aquesta confusió fa multiplicar les associacions com, per exemple, s'indica al quadre annex a la ponència de Pep Martínez, on es diu que a Osona hi ha 47 associacions de veïns, i en realitat només n'hi ha tres, la resta són associacions de carrer, per fer "festetes" o per a qüestions molt concretes. Fer aquestes barreges és una perversió de les dades (del quadre).

Malgrat això, Marta Ferrés insisteix en la importància del fet associatiu i creu que hi ha diferents nivells de participació: l'interès dels grups petits (els de la festeta) i els interessos dels grups més genèrics. Cal reconèixer aquesta diversitat i buscar un llenguatge comú, de tolerància, que permeti establir sistemes de coordinació.

L'Estat i la Societat¹

La major part de les aportacions giraren sobre dos grans eixos. D'una banda, al voltant del paper de l'Estat en diferents àmbits:

¹Malgrat una intervenció citant García Calvo que deia que les úniques paraules que escrivia amb majúscula eren "Estat" i "Déu" (Oscar Rebollo), hem preferit escriure Societat amb majúscula, al menys en l'encapçalament per posar-la al mateix nivell d'importància.

legislació, qüestions fiscals o tributàries, paper de les administracions públiques, polítiques de govern dirigides a l'associacionisme. D'altra banda, sobre el paper de la societat d'on neix aquest Estat, però des del punt de vista de la seva autoorganització més propera i directa, les associacions. Es tractaren de situar les coincidències i diferències entre l'un i l'altre, i també les seves interrelacions.

Societat, associacions i política

Es considera l'associacionisme com un reflex de la societat, amb uns reptes comuns. (Ricard Penedès, Pep Martínez).

En aquest sentit, resulta evident que els canvis socials influeixen en la realitat associativa. La fragmentació i la segmentació del mercat de treball tenen el seu reflex en la fragmentació i la segmentació de la societat. Les associacions sorgiren en un context on hi havia un moviment obrer homogeni i ara es troben en una societat més fragmentada on hi ha pocs interessos comuns. (Oscar Rebollo)

A causa d'aquests canvis, la política, avui, s'allunya de la societat. Interessa poc, se'n parla poc perquè està bastant "emmerdada" (tant per la dreta com per l'esquerra). No es fa una anàlisi política del poder, el qual es consolida prescindint d'ideologies, amb grups de pressió econòmics que no pretenen un discurs polític. Per contra, l'associacionisme necessita trobar elements polítics en el seu discurs, diferent del dels partits, que li permeti ser més crític amb l'Administració. (Ricard Penedès).

Les associacions: ¿interès públic o privat?

Sembla patent en moltes intervencions, encara que no de forma explícita, la idea que la gestió de la cosa pública no ha de ser

només monopoli de l'Estat; hi ha d'altres organitzacions socials que persegueixen l'interès general a les quals els calen espais per a la concertació i la gestió directa de serveis, i per participar en els òrgans de decisió de les administracions.

La referència més explícita fou la de Carles Mas, qui digué que allò considerat públic som tots i no només uns determinats individus, els quals anomenem autoritats i semblen una cosa diferent de nosaltres.

La participació

Cal distingir d'una banda, la participació en sentit estricte, és a dir, la presència social en els òrgans de decisió en matèries que afectin la tasca de les associacions; i d'altra banda, com una mena de control de l'acció de govern i, finalment, com a gestió dels serveis que són competència dels poders públics.

- En sentit estricte.

Es produeix una confusió entre associacionisme -entès com a participació directa dels afectats, no com a delegació en d'altres- i representativitat. Fins i tot alguns sectors de l'Administració, davant de propostes de les associacions, les desafien a presentar-se a les eleccions.

Potser això és degut al fet que molts dels que iniciaren les associacions, sobretot a llocs petits com Osona, i reclamaven participació, ara ja estan participant perquè formen part de les administracions com a tècnics o polítics. Això ha provocat una derivació i fins i tot una substitució de les responsabilitats del camp associatiu cap a les persones que havien encapçalat aquests moviments, la qual cosa ha deformat la idea d'associacionisme. (Miquel Casanovas).

- Com a control.

Es necessari un moviment on es vertebrí la societat i que faci front a les tendències de l'estat neocapitalista de limitar les llibertats individuals i de sostreure de responsabilitat jurídica aquells que tenen responsabilitats polítiques. (Eduard Moreno).

L'associacionisme pot exercir el control de l'acció pública des de la seva autonomia, cosa que els partits tenen cada cop més dificultats per fer. (Carles Mas).

- Com a gestió.

Tota participació implica cessió de poder, la qual cosa provoca conflicte, però aquest és necessari a la nostra societat per poder avançar i és inherent al funcionament de la democràcia. (Pep Martínez).

Tot conflicte amb el poder és positiu, ja que denota moviment, dinàmica, on les associacions reclamen més espais per poder funcionar. Quan les associacions es plantegen gestionar determinats serveis, com per exemple unes determinades tandes de colònies en un barri concret, no ho fan per se com ho pot fer l'Administració que, en el fons, exhaureix el seu objectiu amb la realització d'un cartell més o menys costós i aconseguint-hi una estada de 40 o 50 nens. Per a les associacions, aquestes colònies són un mitjà per possibilitar la incorporació de nous monitors provinents del mateix barri, els quals en un procés formatiu i de coordinació acabaran sent els responsables de la gestió d'aquest servei i, a mig terme, el faran molt més rendible econòmicament i socialment. En ocasions, es justifica, per part d'alguns partits capdavaners, per la intervenció directa de l'Administració per la "manca de capacitat de les associacions" oblidant la potencialitat de l'associacionisme. (Pep Gassó).

Les relacions associacions - estat

Les associacions ¿són una cosa conjuntural que hauran d'esdevenir aparell d'Estat o, per contra, són formes organitzatives amb voluntat de continuïtat? Aquestes foren dues de les qüestions plantejades sobre les quals no hi hagué coincidència.

A l'Antic Règim el municipalisme era associacionisme, que a les democràcies modernes, entronca amb l'aparell de l'Estat. L'associacionisme, el naixement del qual està vinculat al del moviment obrer, tard o d'hora acabarà incorporant-se a l'esquema del poder, malgrat les seves resistències. L'important per a les associacions és arribar a ser Estat. (Jordi Gasull)

Tot i el reconeixement constitucional de la democràcia directa i la indirecta, només aquesta última està regulada i subvencionada (lleï de partits, finançament). En canvi, les associacions com a mitjà per a la democràcia directa no estan regulades, llevat d'excepcions com la Llei de Règim Local, on es preveu que les associacions generals o sectorials puguin gaudir dels béns públics. Cal superar el verticalisme, ja que en el fons tots els tipus d'associacionisme són diferents funcions d'un mateix nivell horitzontal, com a formes d'autogovern local. (Jordi Gasull)

Si els poders públics, en primer lloc l'Ajuntament, accepten aquest sentit de democràcia, es pot arribar a formes de col.laboració o de crítica (però no per definició cal ser sempre crítics o sempre col.laboradors, sinó segons el moment). Així, podrà augmentar la participació a les associacions en funció del poder que aquestes puguin tenir per aconseguir resultats. Per fer-ho, s'han de considerar els elements apareguts a les dues ponències: incorporació dels moviments socials i capacitat de gestió. (Jordi Gasull).

En aquesta línia de treball cap a l'autogestió, el projecte de la Carta Municipal de Barcelona preveu la possibilitat de passar

competències de l'Ajuntament a grups locals que les puguin desenvolupar. (Eduard Moreno).

En contra de la subsumpció de l'associacionisme per l'Estat, es fa una manifestació rotunda: "No vull ser Estat". La societat civil no ha de "passar" de l'Estat, però cal distingir entre l'una i l'altre. Sembla com si alguns dirigents associatius tinguessin enveja de l'Estat, del seu poder i de la seva capacitat; però això és perillós, ja que pot fer caure en un mimetisme de les actuacions de l'Estat. No és cert que la nostra societat estigui basada en la participació democràtica, ja que els canals existents són més aviat de delegació o per buscar la legitimació de l'Estat. Fan por les "excursionetes" d'aquest cap a la societat civil, ja que són intents d'eixamplar el seu poder amb un esperit colonial. (Oscar Rebollo).

Hi hagué algunes posicions "intermèdies". Una considerà que no es pot ser massa estricte amb aquesta distinció entre l'Estat i la societat, ja que cauríem en el liberalisme més absolut. (Pep Martínez).

Una altra plantejà la necessitat de desmitificar allò que l'Estat es troba en el cantó dolent i les associacions en el bo. Depenent de l'oportunitat, és bo poder jugar a qualsevol de les dues bandes, no pensant que l'eficàcia només es troba en una d'elles. (Carles Mas).

Finalment, i constatant que hi ha més aproximacions que concordances, Jordi Gasull insisteix: "Em sento Estat civil". Tan sols creu possible la distinció entre Estat i societat a efectes funcionals, però no des del punt de vista conceptual, i ironitza dient que el contrari d'un Estat civil democràtic és un Estat militar. Creu que s'ha d'afirmar aquesta voluntat de ser Estat: les associacions han de dir "nosaltres som l'Estat".

Diferents models de relació associacions-Estat

Hi ha un intent de sintetitzar les possibles relacions entre l'Estat i les associacions per part de Marta Ferrés, posant exemples de models d'altres països europeus.

En primer lloc, se situen dos grans problemes. D'una banda el marc legal que permeti tenir recursos més clars i una fiscalitat que afavoreixi la incorporació d'aportacions dels individus. I d'altra banda, la capacitat per actuar subsidiàriament, en lloc de l'Estat, en determinats serveis.

A Anglaterra tenen una bona fiscalitat i una gran capacitat d'autoorganització. Les iniciatives parteixen de petites associacions que han acabant constituint xarxes per coordinar-se.

A Alemanya hi ha un associacionisme molt fort basat en la subsidiarietat. L'Estat ha donat la gestió de la intervenció social a les associacions. Des de la nostra perspectiva, pot resultar difícil distingir quan ens trobem davant d'una associació i quan davant d'una administració pública. Això ha generat sis o set grans associacions molt estructurades, que gestionen molts serveis, però no s'hi veu gaire la participació des de la base; són veritables institucions de gestió.

A França, a diferència d'Alemanya, l'associacionisme està molt subvencionat, però no per fer gestió alternativa. Això els fa més dependents de l'Administració, però com que són associacions molt grans, tenen més possibilitats de reclamar. Han seguit la lògica del seu Estat i han creat estructures molt centralitzades, la qual cosa les fa poc presents a la vida local i regional.

Pel que fa a la situació al nostre país, no tenim aquest tipus de reconeixement, però el nostre associacionisme està molt vinculat

al territori, i això és un avantatge, ja que possibilita participar en la dinàmica local.

Els valors de l'individu i la necessitat de nous dirigents

Les associacions i les administracions públiques són propenses a oblidar-se de les persones i només parlen de coses. A més, les associacions tendeixen a parlar només de problemes: el problema de l'urbanisme, el del consum, el de l'ensenyament, etc. I ho fan així perquè el seu únic referent és l'Administració Pública. Però les persones no sols tenen problemes, també tenen estones de lleure, busquen la felicitat, etc. Aquesta "problematització" dels agents socials sobre la societat és una cosa per reflexionar-hi seriosament. (Francesc Martínez).

Això té una repercussió sobre els valors, els quals són considerats com a pautes de comportament col·lectiu, però mai no s'utilitzen com a pautes de comportament individual. Parlar d'individualisme representa un cert rebuig. Es confon l'individualisme general com a ideologia amb la necessitat de tenir valors individuals. No es parla d'aquests valors individuals en els grups socials, la qual cosa produeix una esquizofrènia, una dissociació entre el ser col·lectiu i el ser individual. Els dirigents socials que encapçalen iniciatives col·lectives no poden manifestar la seva feblesa, han d'aparèixer com persones que ho tenen tot clar, encara que en realitat no sigui així. (Francesc Martínez).

Mentre els col·lectius associatius no trenquin el seu punt de referència, no es plantegin en primer lloc la persona, i de forma col·lateral la resta de qüestions: institució, recursos, gestió, etc., difícilment es podrà parlar d'associacionisme com a agent de canvi social, com a contrapoder (encara que no se sap ben bé de què), com a punt de referència en la vida col·lectiva o com a motor de dinàmiques socials. (Francesc Martínez).

Una de les causes principals que motiven l'individualisme passiu actual és la manca de líders, entesos no com a dirigents per capacitat, coneixements o riquesa, sinó com aquells individus o grups capaços d'interpretar els interessos individuals i traduir-los en interessos col·lectius. (Lluís Solà).

El futur

Per acabar hi hagué diferents aportacions sobre el futur i els reptes als quals s'han d'enfrontar les associacions.

El debat del futur passa per buscar recursos per a les associacions: a) Una fiscalitat que permeti treure recursos del ciutadà. b) Destinació de fons públics per part de l'Estat a l'impuls de la política associativa. c) La professionalització de l'associacionisme per evitar la seva marginalització i per millorar la capacitat de gestió (cal fer bé les coses per poder reclamar-ne més). En realitat, l'associacionisme és l'assignatura pendent de la transició i en el fons, el seu desenvolupament no interessa ningú, ja que un associacionisme fort, independent i articulat pot tenir poder i això implica que d'altres el perdin. (Carles Barba).

Els canvis a la fiscalitat seran producte de l'evolució a la resta d'Europa, per l'harmonització de les legislacions existents a tots els països comunitaris. En canvi, resta un joc important per a les associacions en el desenvolupament legislatiu local i autonòmic. Per exemple, a 12 de les 17 comunitats autònomes les lleis de serveis socials parlen d'associacionisme i voluntariat, i estableixen algunes bases, encara que són molt precàries. (Marta Ferrés).

Hi ha qui es considera més optimista respecte al futur i pensa que tot hi estar d'acord que l'associacionisme té febleses, no es pot dir que sigui feble. La prova es pot trobar en el creixement important del nombre d'associacions que cada any es creen, la qual cosa és una mostra que l'associacionisme és una realitat viva. No

es poden fer anàlisis tan polítics de l'associacionisme que ens portin a situacions de pessimisme. El repte més important són les condicions ambientals adverses per al seu desenvolupament: fiscalitat, reconeixement jurídic, etc. (Xavier Aragay).

Si l'associacionisme es veu feble no és perquè no visqui, sinó perquè no es coneix ni es reconeix. És necessari vertebrar-se territorialment o sectorialment, crear coordinadores o federacions per poder superar aquesta realitat i propiciar debats que ens ajudin a reconèixer-nos. (Xavier Aragay).

Fernando Pindado

Col·lecció DEBATS DE L'AULA PROVENÇA

Títols publicats:

1. Els mestres, agents del model d'escola. M. Rúbies, P. Darder, J. Cots. 1989.
2. Ciutat i habitatge: perspectives per als anys 90. Ll. Cantallops, J. A. Solans, M. Ribas Piera. 1989.
3. El metge davant l'assistència sanitària. N. Acarín, A. Segura, A. Salgado. 1989
4. Els Jocs Olímpics: ¿per què i per a qui? J.M. Huertas Clavería, J. Cruz, R. Alquézar. 1989.
5. Les televisions privades des de la perspectiva de la comunicació a Catalunya. J.M. Forn, J. Gifreu, M. Reixach. 1990.
6. Els treballadors africans a Catalunya: aspectes socials i culturals. T. Losada, N. Sastre, J. Soler. 1990
7. ¿Es possible una defensa no ofensiva d'Espanya? ¿Es pot defensar un país pacifista? Lluís Ma. de Puig, Vicenç Fisas, Jordi Porta. 1990.
8. Sindicats i concertació després de la vaga general. Salvador Carrasco, Salvador Aguilar, Jordi Roca, Fernando Pindado. 1990.
9. Les enquestes d'opinió entre la manipulació i la informació. Eduard Bonet, Joan Estruch, Jordi Porta. 1991
10. Alternatives per a un funcionament més eficaç de l'administració de la justícia. Joan Roig, Josep Lluís Jori, Josep M. Gasch. 1991
11. Audio-visuals arreu. I a l'escola? Pere Ribera, Antonio Bartolomé, Joan Ferrés. 1991
12. Els reptes de l'associacionisme. Marta Ferrés, Pep Martinez, Fernando Pindado. 1991

Les Fundacions Jaume Bofill, Serveis de Cultura Popular i Estudi i Cooperació (ESICO) convenen en la voluntat d'impulsar en la societat civil catalana àmbits de reflexió, diàleg i debat sobre temes importants de la vida col·lectiva. La intenció no és suplir funcions ni responsabilitats de les administracions públiques ni de situar-s'hi enfront, sinó d'activar la consciència social, el compromís intel·lectual i la participació cívica en el plantejament d'opcions, en la crítica i en la definició i assumpció d'alternatives; en definitiva, d'afavorir la pràctica de la ciutadania i de la democràcia en el nostre país.

